

SÖZCÜKTE ANLAM

TÜRKÇE

Anlam Özellikleri

Sözcükler, anlam özelliklerine göre gerçek anlam, mecaz anlam ve terim anlam olmak üzere üç başlıkta incelenir:

Gerçek Anlam

Bir kelimenin sözlükteki ilk anlamıyla buna bağlı kalarak oluşan yeni anlamlarına gerçek anlam denir.

Örnek: Okuyabilmek için kapıdaki ışık yeterli değildi.

Mecaz Anlam

Sözcüğün gerçek anlamından tamamen uzaklaşarak kazandığı yeni anlama "mecaz anlam" denir.

Örnek: Bütün gözlerden anlamlı ışıklar saçılıyordu.

Terim Anlam

Bir bilim, sanat, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan kelimelere terim anlam denir.

Örnek: Bugün fen bilimleri dersinde ışık konusunu işleyeceğiz.

Etkinlik

1 Aşağıda altı çizili verilen sözcükleri anlam özelliklerine göre işaretleyiniz.

Gerçek	Mecaz	Terim	İkizkenar üçgenin taban <u>açıları</u> eşittir.
Gerçek	Mecaz	Terim	Her oyunda, dramatik <u>açıdan</u> yeni bir üslup bulmaya çalışıyorum.
Gerçek	Mecaz	Terim	"Keşanlı Ali Destanı"nın ilk <u>sahnesinde</u> bir adam daktilosuyla izleyicilerin önündeydi.
Gerçek	Mecaz	Terim	Resim bir av <u>sahnesini</u> canlandırıyordu.
Gerçek	Mecaz	Terim	Fakat bir gün onu şu mavi yeşil çizgilenen denizde <u>yüzerken</u> gördüm.
Gerçek	Mecaz	Terim	Hiçbir kaygının gölgelemediği bir saadet içinde <u>yüzmektedir</u> .
Gerçek	Mecaz	Terim	Eşyalarını <u>boş</u> bir kutuya yerleştirdi.
Gerçek	Mecaz	Terim	Yaşlı başlı insanlarız, dedi. Birbirimizi <u>boş</u> tesellilerle aldatacak değiliz.

SÖZCÜKTE ANLAM

TÜRKÇE

1 “Dalmak” sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde mecaz anlamıyla kullanılmamıştır?

- A) Hızla içeri dalıp mumun başında duran adama doğru iki adım attı.
- B) O çirkin, kaba kunduralarla sıcak günde serin denize dalmışım gibi rahattı.
- C) O serinlik içinde Tevfik dalmış ve uyandığı vakit güneş çoktan doğmuştu.
- D) Bakışlarından çok uzaklara daldığı belliydi.

2 Bir öğretmen öğrencilerinden “pişmek” sözcüğünü mecaz anlama gelecek şekilde cümle içinde kullanmalarını istemiştir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi bu öğrencilerin kuracağı cümlelerden biri olamaz?

- A) Börek fırında çok geç pişer.
- B) Bu kavurucu yaz sıcaklarında epey piştik.
- C) Bu işte uzun süredir çalıştığından iyice pişti.
- D) Okula yetişmek için çok koşmaktan ayakları pişmişti.

3 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “dokunmak” sözcüğü gerçek anlamı dışında kullanılmıştır?

- A) Bir elektrik ziline düğmesine dokunduk.
- B) Bana dokunan arkadaşımış, boşuna korkmuşum.
- C) Omzuma dokundu ve yavaşça fısıldadı.
- D) Hiçbir gözyaşının bana onunkiler kadar dokunduğunu hatırlamıyorum.

4 Bir sözcüğün bilim, sanat, spor ya da meslek alanlarından herhangi birine özgü olan, özel ve belirli kavramları karşılayarak kazandığı anlama terim anlam denir.

Buna göre aşağıdaki cümlelerin hangisinde terim anlamda kullanılmış sözcük vardır?

- A) Maddenin katı hâlinde kendine özgü özellikleri bulunmaktadır.
- B) Toplantı çok uzayınca katılanlar sıkıntıdan patladı.
- C) İçli sesiyle söylediği bu ayrılık türküsü bana çok dokundu.
- D) Bana anlattıklarıyla gözümdeki perde kalktı, her şeyi anladım.

5 Bir sözcüğün sözlükteki ilk anlamına “gerçek anlam”, sözcüğün benzetme sonucu gerçek anlamından uzaklaşarak kazandığı yeni anlama “mecaz anlam”, sözcüğün bilim, sanat ve meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayarak kullanılmasına “terim anlam” denir.

Verilen tanımlara göre “basamak” sözcüğünün,

- I. Koşarak basamaklara yürüdü, merdivenleri bir solukta çıktı.
- II. Yaşadığım bunca zorlu süreç beni yavaş yavaş yükselten birer basamaktır.
- III. 150 sayısının onlar basamağı 5'tir.

cümlelerinde kazandığı anlam özelliği aşağıdakilerin hangisinde doğru verilmiştir?

	Gerçek	Mecaz	Terim
A)	I	II	III
B)	II	I	III
C)	II	III	I
D)	I	III	II

BUMERANG
YAZ KAMPİ

GÜNAY
YAYINLARI

SÖZCÜKTE ANLAM

TÜRKÇE

6

	X	Y	Z	Q
1				
2				
3			✓	
4				

Aşağıda bir algoritma sistemi verilmiştir. Bu algorithmada doğru cevabı gösteren kutucuklara "✓" işareti konularak kodlama çözülecektir. Yanda verilen kodlama alanında Z3 cevabının nasıl kodlandığı örnekteki gibi gösterilmiştir.

ALGORİTMA SİSTEMİ

"Saz sesleri bazen aynı notaları ruhumuza mıhlamak isteyen bir altın çiviye vurulan darbeler gibi tekrar ederdi." cümlesinde "nota" sözcüğü mecaz anlamlıdır.

DOĞRU Q4

YANLIŞ Y2

"Hayat zor anne, kaç boğazız evde, ağabeyim hangi birimize yetişsin." cümlesinde "boğaz" sözcüğü gerçek anlam dışında kullanılmıştır.

DOĞRU Z4

YANLIŞ X3

"Yazı yazmak, hayatımı anlatmak, kalbimi dökmek ihtiyacıyla yanıyorum." cümlesinde "yanmak" sözcüğü gerçek anlamda kullanılmıştır.

DOĞRU Y3

YANLIŞ Q3

"Çekişmeli bir maç olduğu belliydi çünkü takımda çok kötü bir defans oyuncusu vardı." cümlesinde "defans" sözcüğü terim anlamda kullanılmıştır.

DOĞRU X2

YANLIŞ Z2

Buna göre algorithmada tüm maddelerin doğru işaretlendiğini gösteren şekil aşağıdakilerden hangisidir?

A)	X	Y	Z	Q
1				
2	✓			
3		✓		
4			✓	✓

B)	X	Y	Z	Q
1				
2			✓	
3	✓	✓		
4				✓

C)	X	Y	Z	Q
1				
2	✓	✓		
3				✓
4			✓	

D)	X	Y	Z	Q
1				
2		✓	✓	
3	✓			✓
4				

SÖZCÜKLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Eş Anımlı Sözcükler: Aynı anlamı karşılayabilen sözcüklere denir.

» Bir gün odama kızgın bir **ihtiyar** girdi.

» **Yaşlı** kadın bir kez daha torunu için tedirgin oldu.

Zıt (Karşıt) Anımlı Sözcükler: Anımları birbirine karşıt olan sözcüklere denir.

» Bu zaman zarfında çoktan **iyi kötü** bir düzen kurmuş olmalıydım.

Eş Sesli (Sesteş) Sözcükler: Yazılışları ve okunuşları aynı olan fakat anımları farklı olan sözcüklere denir.

» Bu **çay**, biraz demli geldi bana.

» **Çayın** kenarında yılın ilk pikniğini yaptık.

Çok Anımlılık: Sözcüğün cümlede kullanımına göre farklı anımlar kazanmasıdır.

SÖZ VARLIĞIMIZ

Atasözü: Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte sözlerdir.

» Keskin sirke küpüne zarar.

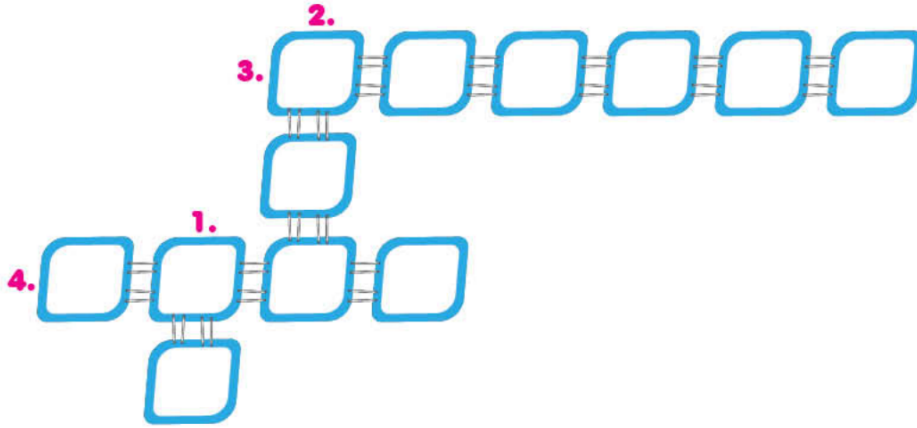
» Acı patlıcanı kırağı çalmaz.

Deyimler: Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbekleridir.

» Göze gelmek, ağzının suyu akmak, alçak gönüllü olmak vb.

1. Aşağıdaki sözcüklerin anlamlarını bularak verilen bulmacaya yerleştiriniz.

Yukarıdan Aşağıya

1. Nicelik, nitelik, güç, süre, sayı bakımından eksik, çok karşıtı.
2. İçine alacağı şeye oranla ölçüleri yetersiz olan, geniş karşıtı.

Soldan Sağa

3. Sözünde ve davranışlarında doğruluktan ayrılmayan, doğru sözcüğünün yakın anlamlısı.
4. En koyu renk, siyah sözcüğünün eş anlamlısı.

GÜNAY
YAYINLARI

SÖZCÜKTE ANLAM

TÜRKÇE

1

Genç adam, antika merakı sebebiyle ülkenin en ücra köşelerini dolaşıyor ve ---- antika malları ---- satın alarak kazanç elde ediyordu. ---- kurnaz bir adamdı.

Bu metinde boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerin hangisinde verilen deyimler getirilmiştir?

- A) gözüne kestirmek- yok pahasına- kafasında kırk tilki dolaşmak
- B) yok pahasına- kafasında kırk tilki dolaşmak- gözüne kestirmek
- C) gözüne kestirmek- kafasında kırk tilki dolaşmak- yok pahasına
- D) kafasında kırk tilki dolaşmak- yok pahasına- göz kestirmek

2

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde zıt anlamlı sözcükler bir arada kullanılmıştır?

- A) Gerekli gereksiz ne varsa daima çantasına sığdırmayı başarıyordu.
- B) İnsanlar yalan yanlış bilgilerle kendilerini avutuyorlar.
- C) Bir vardı, bir yok oldu; böyledir dünyanın hâli.
- D) Bütün ıvır zıvır eşyaları dolabıma kaldırdım.

3

Yazılışları aynı olduğu hâlde anlamları arasında bir ilişki bulunmayan sözcüklere "sesteş sözcükler" denir.

Buna göre aşağıdaki cümlelerin hangisinde sesteş sözcük kullanılmıştır?

- A) Büyükbabam her zaman köstekli saatini yanında taşırdı.
- B) Köyün hemen yakınlarında gittiğimiz soğuk bir çay vardı.
- C) Öğretmenimiz konuşurken bir yandan da sınıfın önünde yürürdü.
- D) Hasan oturma odasına giderken çok ciddi ve üzgün görünüyordu.

4

Aynı anlamı karşılayan fakat farklı yazılan sözcüklere "eş anlamlı sözcükler" denir.

Buna göre aşağıdaki sözcüklerin hangileri birbirinin eş anlamlısı değildir?

- A) doğru-dürüst
- B) kalp-yürek
- C) kelime-sözcük
- D) çocuk-genç

5

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili deyim "Derinlemesine incelemekten okumak, incelemek." anlamında kullanılmıştır?

- A) Yarınki konuya akşamdan göz gezdirdim.
- B) Genç kadın tıp alanındaki başarılarıyla göz dolduruyor.
- C) Yabancı çocuklara göz ucuyla bakmaya başladı.
- D) Sıkıntıları sürekli göz önüne getirirsen, hayat çekilmez olur.

6

Güncel Türkçe Sözlük'te "hafif" sözcüğünün on tane anlamı verilmektedir. Bunlardan bazıları şunlardır:

- Tartıda ağırlığı az gelen
- Güç veya yorucu olmayan
- Miktarı az, sindirimi kolay (yiyecek)

Buna göre "hafif" sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde verilen anlamlardan herhangi biriyle kullanılmamıştır?

- A) Elimdeki poşetler hafif olduğu için yardıma ihtiyacım yok.
- B) Onlar da akşam yemeğini pek hafif yerlerdi.
- C) Bu zamana kadar hafif işlerde çalıştım.
- D) Hafif bir eğimden aşağı indik.

GÜNAY
YAYINLARI

SÖZCÜKTE ANLAM

TÜRKÇE

7 Gönül öğretmen; öğrencilerine eş anlam, zıt anlam, sesteş sözcükler konularını anlatmış ve tahtaya şu örnek cümleleri yazmıştır:

I. Eller ne derse desin, çalışır aileme bakarım; elim ayağım tutuyor çok şükür.

II. Sonunda bitkin ve yorgun olan köpek, kafesi görünce girdi ve bekledi.

III. Yoksul insanlar para ister ancak zengin insanlar ise daha fazla para ister.

Gönül öğretmen tahtaya yazdığı cümlelerde geçen altı çizili sözcüklerin birbirlerine göre eş anlamlı, zıt anlamlı, eş sesli (sesteş) olup olmadıklarını öğrencilerine sormuş ve öğrencilerinden şu cevapları almıştır:

Buna göre aşağıdaki öğrencilerden hangisi öğretmenin sorduğu soruya doğru cevap vermiştir?

A) Mehmet

B) Nisa

C) Fatih

D) Sevil

8 Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte olan cümlelere atasözü denir.

Buna göre,

Çok acıkmış olan bir tilki, gizlice bir başa girmiş; çok yüksek bir asmadan sarkan olgunlaşmış üzüm salkımları tilkinin aklını çelmiş. Bu pek lezzetli ve tatlı salkımlardan birkaç tane yiyebilmek için var gücüyle sıçramış, zıplamış, ama hiç bir salkıma yetişememiş. Sonunda yenilgiyi kabul etmek zorunda kalmış, vazgeçerek kendi kendine mırıldanmış: "Ne fark eder ki? Bu üzümlerin hepsi de koruk zaten, ekşidir bunlar!"

aşağıdaki atasözlerinden hangisi verilen metni özetler niteliktedir?

A) Zararın neresinden dönülse kârdır.

B) Aza kanaat etmeyen çoğu bulamaz.

C) Emek olmadan yemek olmaz.

D) Kedi uzanamadığı ciğere murdar der.

GÜNAY
YAYINLARI

SÖZCÜKTE ANLAM

TÜRKÇE

Algılanabilme Durumuna Göre Sözcükler

Somut Anlam: Beş duyu organımız algılayabildiğimiz varlıkları karşılan sözcüklere somut anlam denir. Örneğin “Bu rüzgâr, bu mucizeli gemi ile insanı neralere götürmez.” cümlesinde “rüzgâr” sözcüğü somut anlamlıdır.

Soyut Anlam: Beş duyu organımızın herhangi biriyle algılayamadığımız varlıkları karşılayan sözcüklere soyut anlam denir. Örneğin “İçim sevinç dolu, anneannemin yanına gidiyorum.” cümlesinde “sevinç” sözcüğü soyut anlamlıdır.

Sayılabilme Özelliğine Göre Sözcükler

Nicel Anlam: Kavramların sayılabilen, ölçülebilen, azalıp çoğalabilen özelliklerini gösteren sözcüklere “nicel anlamı sözcükler” denir.

Nitel Anlam: Varlıkların nasıl olduğunu, niteliğini gösteren; sayılamayan, ölçülemeyen bir değerini, özelliğini ifade eden sözcüklere “nitel anlamı sözcükler” denir.

Örneğin Büyük evlerin altından, çocuk parkına doğru gidiyoruz. (Nicel Anlam)

Molière büyük adammış, yeryüzüne gelmiş kişilerin en büyüklerinden biri. (Nitel Anlam)

Kapsamına Göre Sözcükler

Genel ve Özel Anlam: Bir sözcük birden çok varlığı karşılıyorsa genel anlamı, yalnızca bir tür varlığı karşılıyorsa özel anlamı sözcüktür.

İKİLEMELER:

İki kelimenin birlikte kullanılarak farklı bir anlamı karşıladığı kalıplaşmış söz öbeklerine denir.

» Aşağı yukarı, ıvır zıvır, güçlü kuvvetli, para mara vb.

YANSIMA SÖZCÜKLER:

» Horultu, hışırıtı, gıcırıtı, havlamak, patırtı vb.

1 Aşağıda altı çizili sözcükleri anlam özelliklerine göre işaretleyiniz.

Keder dolu yılların ardından bizi mutlu günler bekliyor.

Somut Soyut

Çöp kokusuyla beraber mutsuzluğu da artıyordu günbegün.

Somut Soyut

İnsanları hatadan alıkoyan güç vicdandır.

Somut Soyut

SÖZCÜKTE ANLAM

TÜRKÇE

1 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ikilemeyi oluşturan kelimeler tek başına kullanılamaz?

- A) Ağır ağır yaklaşan akşama inat aceleliydi umutlarım.
 B) Şu boğucu kalabalıktan kurtulup baş başa kalamadık bir türlü.
 C) Abuk subuk sorularla insanların keyfini kaçırıyor-du.
 D) Lise arkadaşlarıyla görüşmeyeli aşağı yukarı on yıl olmuştu.

2 Doğadaki seslerin taklit edilmesiyle oluşan sözcüklere yansıma sözcük denir.

Buna göre aşağıdaki cümlelerin hangisinde yansıma sözcük kullanılmamıştır?

- A) Kuru yaprakların hisirtisine bayılırım.
 B) Annesini kaybeden kuzu çaresizce meliyordu.
 C) Pamuk için için yanıyor, zaman zaman küçük mırıltılar çıkıyordu.
 D) Bir dakika evvel yaprakların arasında ötüşen kuşlar susuyor, gece oluyordu.

3 Konunun ne olduğunu henüz anlamadan, böyle ileri geri konuşman hiç de doğru değil.

Altı çizili ikilemenin cümleye kattığı anlam aşağıdakilerin hangisinde vardır?

- A) Böyle gelişigüzel sözlerle kendini de beni de avutamazsın.
 B) Yarım yamalak konuşmalar duydum kapı arkalarından.
 C) Ölçüsüz davranışlarına bir son vermenin vakti geldi.
 D) Bu işi bilinçli olarak üstünkörü yapmış.

BUMERANG
YAZ KAMPİ

5 Varlıkların sayılamayan, ölçülemeyen özelliğini ifade eden sözcüklere nitel anlam; varlıkların sayılabilen, ölçülebilen özelliğini ifade eden sözcüklere nicel anlamli sözcükler denir.

- I. Anneannemin lezzetli yemekleri burnumda tütüyor.
 II. Bu binanın daireleri geniş odalı oluyor.
 III. Cimri insanların kimseye faydası dokunmaz.
 IV. Sirtında ağır çantasıyla okula doğru gidiyordu.

Buna göre numaralandırılmış cümlelerde geçen altı çizili sözcüklerle ilgili aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi doğrudur?

	Nicel Anlam	Nitel Anlam
A)	II-IV	I-III
B)	II-III	I-IV
C)	I-IV	II-III
D)	I-III	II-IV

5 Bir sözcük birden çok varlığı karşılıyorsa genel anlamli, yalnızca bir tür varlığı karşılıyorsa özel anlamlidir.

Buna göre aşağıdakilerin hangisinde sözcüklerin genelden özele sıralaması doğrudur?

- A) harf - kelime - cümle - paragraf
 B) paragraf - harf - kelime - cümle
 C) harf- cümle - kelime- paragraf
 D) paragraf - cümle - kelime - harf

6 Aşağıdakilerin hangisinde altı çizili sözcük, yayıraç içinde verilen anlama uygun kullanılmıştır?

- A) Duygusal şarkılar ve türküler herkesi etkiler. (soyut anlam)
 B) Eser dört bölüm hâlinde sinemaya uyarlanmış. (soyut anlam)
 C) Mavi elbise insanları çok sevimli gösteriyor. (soyut anlam)
 D) Küçük odaları olan bir evde oturacaklarmış. (soyut anlam)

GÜNAY
YAYINLARI

SÖZCÜKTE ANLAM

TÜRKÇE

7 Türkçe öğretmeni, sınıfa içinde somut anlamlı ve soyut anlamlı sözcüklerin yer aldığı bir mantar pano getirmiştir. Öğrencilerinden bu panoda yer alan sözcüklerden birini seçerek anlamına uygun birer cümle kurmalarını istemiştir. Kız öğrencilerden soyut anlamlı sözcük seçerek cümle kurmalarını, erkek öğrencilerden ise somut anlamlı sözcük seçerek cümle kurmalarını istemiştir.

Öğrencilerin kurduğu cümleler şu şekildedir:

Buna göre aşağıdaki öğrencilerden hangisi yanlış cümle kurmuştur?

- A) Esra B) Emine C) Osman D) Fatih